

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:1208

av Johan Pehrson och Barbro Westerholm (FP)

Ny beskattningsprincip för nikotinnehållande produkter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda en ny beskattningsprincip baserad på produkters nikotinnehåll och en ny punktskattmodell som inbegriper alla typer av nikotinnehållande produkter.

Motivering

Antalet nikotinprodukter på marknaden ökar. Det senaste och just nu mest snabbväxande tillskottet är e-cigaretten, eller ENDS (Electronic nicotine delivery systems), som innebär att användaren får i sig nikotinet genom vaporisering av vätska i en liten behållare. WHO efterlyser en snabb bedömning och reglering av produkten, antingen som rekreativnikotin eller en ny form av nikotineläkemedel. WHO konstaterade i en rapport från augusti i år att utvecklingen är på väg att springa ifrån myndigheterna. Det fanns under 2013 över 460 registrerade varumärken på ENDS-marknaden, och den bedömdes omsätta 3 miljarder dollar under föregående år, med en mycket kraftig ökningstakt de närmaste åren.

Man kan välvilligt beskriva det som en rökning där man tagit bort ett av de skadliga momenten, själva inhaleringen av brända tobaksblad. Forskningen är ännu så länge i mycket tidigt skede och det är omöjligt att förutsäga de långsiktiga hälsoeffekterna av denna nya produkt. Däremot sätter den tobaksbeskattningen i blyxtbelysning. Eftersom ENDS inte innehåller några tobaksblad så träffas den inte av dagens punktskatter. Det väcker frågan om det inte är dags att fokusera om beskattningen mot nikotinet, som är den beroendeframkallande, psykoaktiva substansen i alla tobaksbaserade produkter.

Den traditionella tobakspolitiken har präglats av den politiska viljan att belägga cigaretter, tuggtobak och snus med olika punktskatter för att stimulera brukarna att helt sluta eller tillfälligt avstå att konsumera nikotin. Dock kan det konstateras att det sällan har varit nikotinet i sig som har varit föremål för dessa folkhälsopolitiska bedömningar, utan främst formerna för hur nikotinet förmedlas.

Att röka cigaretter medför kronisk syrebrist i kroppens alla organ, vars konsekvenser för risken för förtida död och försämrad livskvalitet får anses väl belagda. Andra former av tobakskonsumtion – som snus – medför förvisso signifikant lägre hälsorisker, men leder till beroende och kan skada både munhälsa och utgöra konstaterade risker för gravida, ammande och patienter med kända hjärt-/kärlproblem.

Sedan 1980-talets början finns även nikotininnehållande produkter i form av nikotinläkemedel. Dessa är idag i huvudsak framställda med nikotin från samma tobaksplanta som är råvaran i snus och cigaretter, vilket gör att deras långsiktiga påverkan på människokroppen inte kan utesluta risker. Det är känt att före detta rökare och snusare byter nikotinkälla och använder nikotinläkemedel som rekreationsnikotin istället för att bruka tobaksprodukter långt utöver de tolv veckor som Läkemedelsverket stipulerar i sina rekommendationer för bruk av nikotinläkemedelspreparat för att bli fri från sitt beroende.

Nikotinläkemedel produceras idag i allt mer tilltalande och attraktiva format, smaksättningar och med nikotinstyrkor som inte sällan är betydligt starkare än den nikotinnivå som brukaren upptar av cigaretter och snus.

Därtill kommer nu den elektroniska cigaretten. Produkten finns redan i Sverige och Europeiska unionens nyligen reviderade tobaksproduktsdirektiv kommer att tillåta handel med ENDS över unionens gränser från maj år 2016. Om bruk av elektroniska cigaretter leder till färre rökare av traditionella cigaretter över tid återstår ännu att klarlägga. Denna produkt är idag både oreglerad och obeskattad i Sverige, vilket gör en folkhälsopolitisk bedömning av dessa produkter särskilt angelägen.

Beskattningsprinciper

Folkhälsopolitiken och den vidhängande punktskattepolitiken har utgått från att tobaksprodukter ska beläggas med höga punktskatter för att hämma konsumtion. Nikotinläkemedel har varit fria från motsvarande för att stödja frivilliga val att bli fri

från nikotinberoende. Givet vad vi sett av produktutvecklingen bland nikotinläkemedel samt att en ny, nikotinbaserad produkt kommit ut på marknaden finns skäl att göra en samlad bedömning av skattebasen för nikotinprodukter.

Givet de olika nivåer av beskattning på olika tobaksprodukter som idag är den rådande förefaller det uppenbart att det är råvaran – tobaksplantan – som är den avgörande faktorn för hurvida en produkt ska anses motiverad att beläggas med punktskatt eller ej.

Punktskatten på tobak är en inte försumbar intäktskälla för statens finanser. Dock är den till dagens modell ett trubbigt instrument, då dess folkhälsopolitiska konsekvenser för människors konsumtionsmönster sällan beaktas.

Riksdagens partier är överens om att tobaksprodukter ska beläggas med punktskatter för att konsumtionen ska hämmas. Samtidigt är oförutsägbara och tillsynes godtyckliga förändringar av procentsatser inte en tillfredsställande grund för rimlig och vetenskapligt förankrad styrning av konsumtion.

Att exempelvis smuggelrisk återkommande har bedömts mer avgörande för punktbeskattningens nivåer på cigaretter än dess väldokumenterade skadeverkningar på brukaren och dess omgivning är inte tillfredsställande som folkhälsopolitisk utgångspunkt.

En mer konsekvent beskattningsprincip är att utgå från att samtliga produkter som innehåller nikotin ska beläggas med punktskatter. Denna kan förvisso vara differentierad utifrån ett vetenskapligt ställningstagande till produktens hälsorisker, för att undvika att cigaretterna får en punktskattesänkning. Dock bör inte nya eller redan etablerade produkter som innehåller nikotin vara skattebefriade enbart på grund av att produkten inte innehåller råvaran tobak. Nikotinet som substans har egenskaper som påverkar kroppen och är beroendeframkallande. Om det finns en folkhälsopolitisk ambition att hämma detta bruk bör alla nikotininnehållande preparat utgå från samma princip: att nikotinet är grunden för beskattningen – att det ska vara den aktiva substansen som är grund för beskattning.

Därefter får punktskattenivåer på de enskilda produkterna utverkas efter en vetenskaplig bedömning av respektive produkts effekter på brukarens och omgivningens hälsa.

Johan Pehrson (FP)

Barbro Westerholm (FP)